

ТИЖНЕВИК - REVUE HEBDOMADAIRE - TRIDEN
UKRAINIENNE

Число 17 (123), рік вид. IV. 6 травня 1928 р. Ціна 3 фр. (Prix 3 fr.)

Париж, неділя, 6 травня 1928 року.

Тривожні звістки надходять з України. З Одеси «продовжують надходити відомості про потребу пересіву значної частини озимини. В де-яких районах треба пересіяти біля 80 відс. озимої площі». З Маріупольщини повідомляють: «степ справляє тяжке вражіння: озимина всюди полягла пожовклим мертвим бадиллям, зберіглося лише жито» В Миколаївській окрузі «стан озимини поганий. На поліпшення нема ніякої надії, бо ось вже третій тиждень стоїть посушлива погода з суховіями. В південних районах округи (Миколаївській, Варварівській, Баштанській і Ново-Одеській) озимина загинула на 90-100 відс... В цих районах озиму пшеницю вже переорюють». «Стан озимини на Київщині нижчий ніж торік, Жито оцінюють на 2.7 бали проти 3 торік, пшеницю в 2,9 проти 3,2 торік».

Ці всі звістки взято з однієї сторінки того самого числа «Космуніста» — ч. 91 за 19 квітня ц. р., першого, що потрапило на очі.

Газета совітська ставить чергове завдання: «енергійними заходами забезпечити пересів озимини». І тут таки повідомляє, що «відчувається гострий брак насіння ячменю, кукурудзи й проса», що «засівне насіння для пересіву озимини в низку сел ще досі не завезено».

В передовиці ч. 88 та ж газета, підбиваючи підсумки становищу сільського господарства, пише: «ми вже увійшли в засівний період, увійшли, мабуть, для України в найтяжчі й обставини» (ростріл наш. Ред.) і говорить про «можливі ускладнення».

А ті «можливі ускладнення» ще збільшує сама совітська влада.⁷

Всією своєю політикою проти села, вбиванням безконечних податків та «добровільних даток» на різні позики, нарешті систематичним здиранням та конфіскацією збіжжя вона довела селян до того, що вони зменшують площу засіву до мінімуму. Кореспондент «Prager Presse», що його останній допис наводить «Діло» (ч. 90), пише: «Цим разом селянська акція полягатиме в тому, що засіватися буде лише стільки, скільки конче потрібно... Цей рух до зменшення посівної площі проходить неорганізовано, — це рух стихійний... Ніхто не примусить селянина, щоб він зрікся своєї постанови».

Ця стихійна реакція села на совітську економічну систему ще гіршим, ще безнадійнішим робить становище, ще наближає оті «можливі ускладнення».

Хто вміє читати совітську пресу, той знає, що за тими словами заховано. Неврожай.

Страшна загроза нависає над нашою нещасною змученою країною, повстає примара голоду...

Звісно, коли б Україна сама розпоряджалася своєю долею, за нормальних умов, при правильному народньому господарстві край наш, такий багатий на все, зміг би дати собі раду з тим лихом.

Але тепер? Коли там панує чужа, злочинна, розбійницька влада, яка всі ресурси України повертає на свою користь, яка дбає тільки про свої інтереси, інтереси партії і Москви, яка виснажує в край захоплену силою землю та до одчаю і розпачу доводить пограбоване населення, хто подобає про те, щоб запобігти «можлигим ускладненням», хто стане в допомозі?

Перед очима встають страшні спомини 1922 року, коли у голодного українського населення червоні недолюдки живосилом видирали сотанній шматок хліба для Москви та на продаж, засуджуючи мільйони наших земляків на смерть.

Чужинці й зайти в своєму знуванні, в своїй експлоатації поневоленого краю не мають сгину, не знають меж. Розбійницьке хазайнування червоних п'явок, які висисають усі соки з виснаженого вже революцією та війною організму нашого народу, знову стає іть Україну під загрозу нової катастрофи.

Коли взагалі в житті народу, в його боротьбі за волю і ліпшу майбутність багато важить традиція, особливо традиція збройна, традиція

подвигу і жертви, то значіння її ще зростає в тих умовах, в яких перебуваємо ми на чужині. Бойці за волю отчизни, вояки нашої армії, що разом з урядом УНР перейшли за кордони рідної землі, розкидані по всюду. Але розпорошені, вони не тратять між собою звязку, їх живить надія на той час, коги бойова сурма знову покличе їх у поле.

В тяжких умовах праці за для хліба насушного, що иноді забірає майже всю людину, надто цінним являється те, що підтримує «дух бодр», живе віру в майбутнє. І безперечно свідомість того, що вже доконано, свідомість виконаного обов'язку не дозволяє забувати про те, що треба ще зробити, примушує думати про вивершення розпочатого.

Тому такі дні, що їх присвячено незабутнім чинам нашої героїчної армії, як сьогоднішній день — день з'єднання українських військ після легендарного Зімового Походу, — являються не тільки днями спомину, коли ми віддаємо належне світлій пам'яті полеглих і подвигам живих, але й днями, що додають бадьорости, сили і певности, що міцним моральним звязком еднають в одну сім'ю всіх розпорошених по світу вояків наших.

Зімовий похід.

(6. XII. 1919 р. — 6. V. 1920 р.)

Останні змагання армії У. Н. Р.

Це було в листопаді місяці 1919 року. В районі ст. Вапнярка гримили гармати. Йшов бій. То були останні зусилля укр. армії стримати ворога. Тяжке становище нашої армії. Біла та червона армії, добре озброєні, добре одягнені уперто насадили на знесилену укр. армію та намагалися знищити її. Відсутність набоїв, одягу, тиф — все це спричинилося до того, що наша армія не могла ставити належного опору. Ця боротьба була героїчна, повна великих жертв, страждань та мужности як окремих вояків, так і цілих частин, але ворог переміг. Ворог переміг укр. армію збройно, але ж морально, душу армії, її гарячу любов до батьківщини він перемогти не міг. Розпочався відступ нашої армії, — цей хресний шлях, покритий трупами вояків, коней та покинутими возами. І цей хресний шлях протягнувся через Поділля аж до м. Любаря на Волині. Далі відступати було вже нікуди. Перед укр. армією повсталала дилема, — або здатися на ласку ворога, або знайти новий спосіб боротьби. Здатися — поховати ідею українського визвольного руху, боротися — це нові невідомі тяжкі страждання, а може і

повна загибель. Проводирі укр. армії вирішили продовжувати боротьбу далі, для чого армія мусіла прорватися в запілля ворога.

6 грудня 1919 року рештки укр. армії, що скупчилися в Любарі на Волині, сідають на коней, залишають при собі потрібний обоз та гармати, та з наказу Головної Команди армія під проводом ген. Омел'яновича-Павленка, вирушає в запілля ворога на нову тяжку боротьбу.

Похід армії У. Н. Р. в запілля ворога.

Непомітно для ворога, вночі армія проходить крізь його фронт та робить перехід аж до м. Уманя, яке і захоплює 5. I. 20 р. Цей маршрут біля 225 клм. був першим іспитом для нашої вже партизанської армії. З боями то з білими, то з червоними москалями пройшов цей марш.

В м. Умані армія стоїть біля 10 днів на відпочинку. Заняття м. Умані не було довгою таємницею для червоних; останні групують значні сили для наступу на Умань. Командування армією вирішає вийти з під удара переважних сил ворога та відійти з Уманя. 16 січня армія відходить в район Капустня на Уманщині, та відтіля двома колонами 21 січня продовжує рух далі. Одна колона рушає через Шполу в напрямку на Канів, друга обминає Єлисаветград та Знаменку на Черкаси. Крізь білу та червону армії колони проходять з боями, з'єднуються в районі Черкас, де 13. I. переправляються через Дніпро на лівий беріг й залишаються в районі с. Москалівка на протязі 13-14-15 II. 1920 р., виславши передові загони в напрямку на м. Золотоношу та м. Лубні. Цей перехід був біля 250 клм. Відтіля армія через Новомиргород, минаючи с. Капустня, переходить 10. III. в район м. Ольгополя, зробивши марш майже в 280 клм. Як на своєму шляху, так і в районі Ольгополя та на північ від останнього армія увесь час має бої то з червоними то з білими.

26. III. 20 року армія провадить бій з червоними під Уманем і руша далі в напрямку на ст. Долинська, минаючи м. Новоукраїнку.

10. IV. армія захопила ст. Долинську та відтіля іде на м. Вознесенськ, який і захоплює атакою 15. IV.

В м. Вознесенському армія поповнює свої запаси набоїв із складів зброї, які там були.

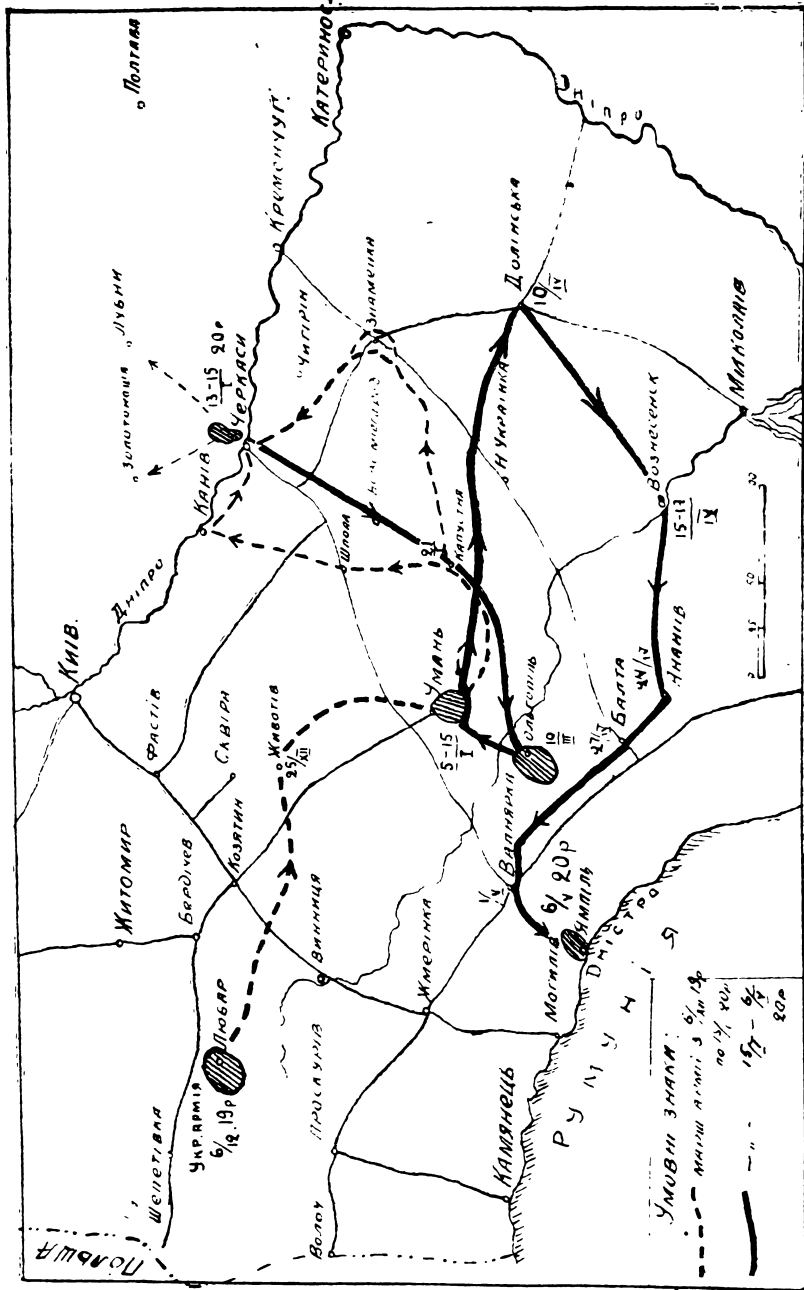
24. IV. армія захоплює м. Ананіїв та відтіля йде на Балту, яку і захоплює 27. IV.

Далі розпочинається важкий марш в ближчому запіллі ворожих частин, що були на фронті проти поляків. Цей марш вже мав мету з'єднатися з тими українськими частинами, що стояли в той час на польському фронті, а саме з 3-ою Залізною дивізією.

З м. Балти армія рушає і після важких боїв захоплює в ніч на I. V. 1920 р. ст. Вапнярку. Несподіване появлення укр. армії в запіллі ворога вносить паніку в його частини.

Залишилося пройти останній еатп, найважчий, а саме пробитися крізь фронт ворогів.

ЗІМОВИЙ ПОХІД УКР. АРМІЇ. (6 XII. 19 р.—6.V.20 р.).

І. V. армія розпочинає наступ з Вапнярки в напрямку на Ямпіль. З боями захоплює вона м. Мясківку, але ж дальший наступ зустрічає великий опір з боку червоних частин. Становище ще більше погіршилося, коли червоні частини, під натиском польської армії, почали відходити як раз на нашу армію. Поміж м. Мясківка та м. Ольшанка скупчилися 41-ша, 45-та та 60-та дивізії червоних. Настав повний хаос, бо частини нашої армії змішалися з частинами червоних, на невеликому просторі. Але ж наші досвідчені партизани не розгубилися та жвавою атакою не тільки пробивають собі шлях, але беруть в полон штаби цих трьох ворожих дивізій та крім цього 1.500 полонених, обози, гармати і т. и.

5. V. роз'їзди армії зустрінулися з роз'їздами 3-ої Залізної дивізії, а 6. V. — вже вся армія щасливо перейшла в район м. Ямполь, де вже фронт займала 3-тя Залізна дивізія. Так закінчився похід армії УНР в запілля ворога, що тривав 6 місяців.

Становище на україно-польському фронті.

В той час, як укр. армія провадила боротьбу в запілля ворога, уряд УНР., що перебував в той час по-за межами України, після довгих переговорів з урядом польським дійшов до згоди, по якій польська держава визнала Україну як самостійну республіку. Тоді ж уряди український та польський прийшли до згоди що-до спільної боротьби проти червоних москалів. В лютому місяці 1920 року під час цих переговорів на польський фронт пробився в районі Нової-Улиці крізь фронт червоних ген. Удовиченко, що був захоплений білими в полон в Проскуріві, хворий на тиф, та відтіля втік, а по дорозі з Одеси до Могилева зібрав біля себе до 2.000 вояків, з яких було відновлено 3-тю Залізну дивізію, що й заняла фронт від Дністра до Нової Ушиці.

30. IV в штабі 3-ої Залізної дивізії було одержано телеграму про те, що уряд польський визнає право України до незалежного існування державного та визнав Директорію незалежної УНР з п. Головним Отаманом С. Петлюрою на чолі. Одночасно в Польщі було розпочато формування 6-ої Стрілецької дивізії.

В той час як укр. частини формувалися (6-та див.) та приймали участь в боях на польському фронті (3-тя дивізія), — певних відомостей про нашу армію не було. Де була наша армія, — ось яке питання було у всіх. Вислані звязки -лазутчики від 3-ої дивізії пропадали без вісти або поверталися назад, не маючи змоги розшукути армію. Але ж по різним відомостям відчувалося, що наша армія десь недалеко. Роз'їзди 3-ої дивізії що-дня провадили пильну розвідку, шукаючи звязків з армією ген. Павленка. Нарешті 5 травня старшинський роз'їзд 3-ої дивізії вступив в звязок з роз'їздами армії ген. Павленка. То були роз'їзди від кінного полку Чорних Запорожців, а 6-го травня армія вже пробилася в район Ямполь. Після 6-ти місячного походу армія УНР вперше спокійно відпочивала, щоби на другий день знов стати на фронт для нової боротьби за волю країни.

В той же день командир 3-ої Залізної дивізії надіслав наступне оперативне донесення:

«Кам'янець. Откварту ГУГШ.

Терміново оперативний звіт до 16 годин 6 травня. Мапа 3 верстви в дюймі. О 14 годині 5 травня 3-ій кінний полк вибив ворога з м. Ямполь. О 16 годині одержано донесення від командира 3-го кінного полку з с. Бабчинець, що роз'їзди його полка зустрінулися з роз'їздами армії ген. Павленка в районі м. Мясківка. Штаб армії в с. Слобідка-Добрянка. Через штаб дивізії одночасно надсилається донесення командарма ген. Павленка на ім'я Головного Отамана про становище на фронті дієвої армії. 6. 5. 2 п. 127 опер.

Комдив 3-ої Залізної полковник Удобенченко».

Радісна ця вістка швидко стала відомою всім. Як у війську, так і серед громадянства панував сяточний настрій, бо кожен відчував, що лише герої, лише люде, які безмежно віддані своїй батьківщині, змогли перенести цей важкий похід. Про цей настрій найліше свідчить наказ по 3-ій Залізній дивізії.

«Наказ 3-ій Залізній Стрілецькій дивізії.

ч. 15.

м. Могилів.

6 травня 1920 р.

..... Славення дієва армія ген. Павленка низкою важких боїв до 6-го травня б. р. захопила: м.м. Ананіїв, Вознесенськ, Умань, Гайсин та Вапнярку. Захоплено в полон в повному складі штаби 41-ої, 45-ої та 60-ої дивізії, більше 1.500 червоноармійців, обози та гармати.

Братні війська цієї армії злучилися з нами в районі с. Писаревка. В дружнім братнім пориві ми будемо самовідважно, не жалкуючи сил і хиття битися за щастя батьківщини, за щастя наше і майбутніх поколінь. З Богом до праці! Наше щастя тільки в наших руках. Наказ цей оголосити в усіх сотнях, батареях й командах дивізії.

Комдив 3-ої Залізної — полковник Удовиченко».

Зімовий похід та його значіння.

Яке значіння мав зімовий похід в історії укр. визвольної боротьби? Перш за все цей похід мав велике політичне значіння. Ворог чи білий чи червоний в боротьбі проти нас намагався знищити українську армію, а разом з тим придушити укр. визвольний рух, але ж це йому не вдалося. Українська армія не тільки не була знищена, але навпаки, вона наново несподівано для ворога воскресла, появившись в його запіллю та на протязі 6-ти місяців провадила партизанську війну, нападаючи на його частини, адміністративний апарат, руйнуючи комунікацію та пробуджуючи стомлений нарід до нових активних виступів. Зімовий похід є одна з кращих сторінок нашої військової історії. Справді за 6 місяців походу, армія пройшла з боями біля 2.000 клм. при несприят-

ливих умовах, не маючи ні свого запілля з постійною базою, ні вистарчаючої кількості зброї.

Зімовий похід свідчить і про те, що укр. армія була перейнята та скована однією думкою, однією волею:—визволити свій нарід з неволі.

Ми не уміємо цінити своїх героїв. Ми не уміємо цінити героїчних чинів своєї армії, з окрема не дооцінюємо Зімовий похід, який є одним з кращих подвигів нашої армії та яким ми маємо право гордитися.

Наша самокритика, яка часто густо переходить в самопринижування, є наслідок неуміння оцінювати героїчні вчинки нашої армії, а це є принижування, в той час, як перед нашими очима стоїть велика героїчна повна жертв та великих страждань боротьба, яку проваджена наша славетна укр. армія. Отже сьогодні, в цей великий день в життю нашої армії, хай кожний вояк, громадянин з пошаною пригадає славне минуле та вшанує наших героїв, славних лицарів не тільки живих, але і полеглих.

Слава нашим воякам живим та вічна пам'ять полеглим!

О. Чернявський.

Наше минуле для майбутнього.

Перший період нашої визвольної боротьби (рр. 1917-1920), що скінчився розброєнням та інтернуванням армії в Польщі, дає дуже багато до намислення по кожній царині державного життя. Провадження визвольної боротьби в умовах специфічних, що витворилися в наслідок Світової війни і російської революції дає невичерпане джерело досвіду та матеріялів для студій політичних і воєнних.

Оскільки перше є уділом і завданням наших політиків, остільки ми, військові, повинні всі свої знання, сили, всю енергію, присвятити студіям над вивченням цілого комплексу явищ, що мали місце під час визвольної боротьби, впливаючи на розвиток наших операцій, на їх успіх чи невдачу.

Не хочу сказати, що предметом студій мають бути лише явища характеру стисло воєнного, тим більше вузько-теоретичного. Кожний полководець повинен бути і далекозорим політиком або співпрацювати з мудрими політиками, бо ж найліпші досягнення воєнні, як що не йдуть вони в парі з досягненнями політичними, не будуть підтримані мудро провадженою акцією політичною, можуть звестися на нівець. Прикладів цього воєнна історія знає чимало (Японо-Китайська війна — Симонесеки р. 1897, війна Балканська — 1877-1878 і т. д.). Через те необхідно зупинити увагу на студіях широко-воєнних, стратегічних, що тісно звязані з політикою. Тим більше, щі в цьому напрямку до цього часу нами нічого не зроблено, коли не рахувати «Похід на Киїз-Одесу» ген. М. Капустянського.

Алеж не менш важливе значіння мають й студії з обсягу чистої

тактики. Під цим поглядом маємо широке поле, нерозпочаті скарби не-аби-якого досвіду, що може дати багату науку для майбутнього. З жalem треба ствердити, що в цьому відношенню зроблено також мало.

Мимоволі насувається питання, — що властиво стоїть на перешкоді? Доводиться цілком викликати тяжким матеріальним станом нашої військової еміграції. Бо-ж знаємо, що одиниці, які, може, в некращих від інших перебувають умовах, спромоглися однак на студіювання нашої визвольної боротьби та здобулися на силах де-що дати. Ну, а решта? Скажуть — брак матеріалів, брак часу, брак літератури... Подекуди так, алеж більше — ні. Але, про це нижче.

Перед нами стоять величезні завдання. Страшно подумати, що ми можемо опинитися в полі без знань, без науки, без провідної думки, як це було подекуди й в минулому. За час нашого перебування на еміграції військова справа так далеко посунулася наперед, що ми — кажу це з повною свідомістю — мусимо рахувати себе, по-за окремими, розуміється, винятками, — впрост неуками. Зрештою, можемо добре говорити на тему удосконалень і винаходів у військової техніці, впливу її на способи провадження бою. Але цього замало. А які саме ці винаходи й удосконалень, та як вони вплинули на способи провадження бою? Що, скажемо, вони дали нового в організації війська, в керуванні ним? Хто, принаймні, теоретично знає підстави застосування всього нового, що дала військова техніка? Це з одного боку.

З другого боку, не наводючи всього, що маємо зробити в царині вироблення нашої військової доктрини, або, зрештою, в справі перейняття найбільш відповідаючої нашим умовам, подам про те, що робиться під цим поглядом у наших сусідів, а це може й нам стати у пригоді.

Найбільш під цим поглядом повчаючим для нас прикладом може бути Польща. Здавалося б, що під впливом Франції, яка дала свої інструкторські сили в поміч молодому польському війську, в Польщі мусіла б безоглядно запанувати так звана «західно-європейська доктрина». Природна річ, що французькі інструктори могли вчити лише того, що знали самі. Специфічні умови війни на західному фронті витеорили й свою воєнну думку, яка стала підставою провадження цілої військової справи — організації і підготовки війська, укладення воєнних планів то-що. З тою провідною думкою прийшли до поляків французи. Ми бачили в р. 1920, що застосування тої доктрини не витримало іспиту, — не можна було з міркою західно-європейською підходити до справи на сході, де провадилася боротьба по-між державами, в той чи інший спосіб зруйнованими, вичерпаними попередньою Світовою війною, убогими під поглядом економічним, — не можна було 200.000 людей польської армії обсадити 1200 км. фронту, не могла мати Польща зі зрозумілих причин тих технічних засобів, що їх посідали воюючі на Західному фронті. І лише критичний розум вождя, його могоутня воля і енергія могли побороти успособлення — шанцями і дротом забезпечувати собі крила, можливо й фронт. Коли в серпні 1920 року, після великих зусиль,

вдалося таке успособлення побороти й перейти до переваги руху над вогнем, до маневру, — наслідки не дали довго на себе чекати. Від того часу польська воєнна думка напружено працює над створенням власної воєнної доктрини. Воєнна польська література надзвичайно поважно студіює умови й підстави майбутньої війни, аналізуючи всебічно всякі можливості, що випливають з досвіду кампанії р. р. 1919-1920 і, очевидно, даних про стан військової справи у сусідів. Одночасно поважне місце відведене й студіям Світової війни на Східньому фронті. Можна сказати, що, як це видно з польської літератури, операції 1914, 15, а навіть 16 років стверджують, ті внески, які поставила польська воєнна доктрина, як вислід студій над цими війнами та аналізу можливостей характеру політичного, економічного і географічного.

Так саме велику працю провадить над справою вироблення власної воєнної доктрини і Румунія.

Яку ж з цього маємо науку ми? Ширшою наукою для нас є — потреба відповідної над собою, для цілої справи праці, праці завязатої, енергійної. Лишень енергійна праця в цьому напрямі, праця може подекуди жертвенна, праця, яка є безумовно необхідною і передовсім пильною, з якою ми, можливо, вже спізналися — праця тих наших військових, що до неї покликані, зокрема праця старшини генерального штабу — може поставити нас на відповідне місце, викличе до нас довіру у випадку чинности, і пошану вже тепер. Як стимул до праці почуття національної гідности, патріотизму має тут своє місце. Мало говорити про патріотизм, треба чином довести його існування в нас і серед нас.

Одже, на цьому місці хочу сказати, що нам не повинні на перешкоді стояти ані брак матеріялів, ані брак часу, а ще менше — зрозуміла річ — перешкоджати може брак літератури.

Хочу сподіватися, що оця моя коротка замітка викличе обмін думок з приводу порушеної так важливої справи на сторінках «Тризуба» і «Табору», а це може стане імпульсом до конкретної праці-

Р. С.

Лист із Праги

В празькому житті реферати Українського Республікансько-Демократичного Клубу — безперечно визначне явище. Минулого разу «Тризуб» одмітив виступ нашого видатного економіста прсф. В. Тимошенка. Знайомимо тепер із змістом інших рефератів, прочитаних за останній час, з огляду на їх загальний інтерес.

23 березня відбувся у великому залі Студентського Дому реферат популярного в Празі лектора доц. І. Бочковського на тему «Європа та Евразія». Перша половина цього реферату znana читачам «Тризуба» з спеціальної статті того ж автора. Тому спинимось лише на другій половині.

В основу євразійського руху покладено ідею оригінальності східньої культури, релігійність, ірраціоналізм східніх народів. З давніх давен Росію тягло більше до Азії, як до Європи, до якої в Росії завжди прикладався термін «гнилої запад». Росія до Петра, на думку євразійців, йшла по правильному шляху самостійної культури, цілком ріжної від культури Європи, а весь післяпетровський період російської історії — період помилковий, який зліквідовано сучасною революцією. Початок організації російської держави євразійці рахують від Чингісхана, пам'ять якого вони надзвичайно шанують і вважають його взагалі великим організатором. Соціалізм і капіталізм євразійством відкидається: власність визнається лише як колективна, як соціалізована державою. Релігії, а власне російському православ'ю, надається великої ваги. До Європи взагалі відношення критичне за раціоналізм, за протестантизм в релігії; справа європейської культури вважається безвиглядною в будучині. В євразійстві взагалі багато містичного, романтичного.

Україну євразійство включає дві свої домени. Один з видатних євразійців, кн. Трубецький каже, що реформи Петра це була українська редакція російської культури; але нині, на його думку, Україна, край не такий вже великий, не потрібне вже будувати «верхнього етажа» своєї культури, бо для неї такою вищою культурою повинна стати загально російська культура.

Та демократія взагалі не стремить до розвинення «верхнього етажа» культури; і одностажна культура, культура народних мас, може також стати такою великою культурою, як наприклад, одностажна культура скандинавських народів.

Отже jeśli Паневропа виключає з своїх меж Україну, Евразія включає її в свої межі.

Куди ж ми самі маємо стремити, коли ми, як «puissance naissante», по ходячому виразу європейських кол про Україну, можемо ще вибрати собі шлях західній чи східній?

Сумнівів і вагань тут не може бути. Вся наша історія, що з XVII в. стала на демократичній ґрунт, свідчить про наше тяжіння до Заходу, а наш примусовий зв'язок зі Сходом був завжди на шкоду нашій культурі.

Отже, для нас ясне одне вирішення: Україна повинна йти за Паневропою, і кордон паневропейський повинен бути перенесений на схід від Києва.

14-го березня доц. П. Феденко прочитав реферат на тему «Українська справа перед широким світом». За останній час українську справу було двічі висесено перед широким світом: на процесі Шварцбарда в Парижі і на Цюрихському засіданні Виконавчого Комітету Соціалістичного Інтернаціоналу в Швейцарії.

Після вбивства С. В. Петлюри українська с.-д. партія видала відозву, в якій доводила, що погроми викликано було на Україні анархією, що мотиви Шварцбарда фальшиві. Російський с.-д. Абрамович після цієї відозви вніс до Соціалістичного Інтернаціоналу меморандум, в яким вимагає пояснень щодо тактики укр. с.-д. партії. Цю справу було передано до Комісії Меншостей Соц. Інтернаціоналу в Цюриху 23. II. 1928 р. Комісія складалася з бельгійця Дебрукера, австрійця Ото Бауера та інш. З українського боку виступали п. п. Мазепа і Феденко, з російського — Абрамович. Українські представники доводили, що в 1919-1920 р. р. опінія жидів була зовсім інша, і жиди не вважали український уряд винним в погромах. Змінилася жидівська опінія до українського руху під впливом російських большевиків, головних ворогів українського руху. Ця опінія штучна, бо не відповідає тому стану речей, який під той час був на місцях. То був час панування отаманів, цілковитої анархії в війську, коли деякі військові частини не визнавали розпоряджень команди, словом, вели свою власну політику. Уряд не міг відповідати за таких отаманів, як Григорій, Зелений і взагалі за стихійний повстанчий рух.

Комісія Меншостей, після розгляду поданого їй матеріялу, заявила, що їй дуже тяжко розібратися в подіях на Україні, які вже відійшли в

царину історії. Але для неї одно ясно, що ніхто не обвинувачує Петлюру в погромах. Це сказав Дебрукер в своїй промові на засіданні Вик. Комітету Інтернаціоналу 26. 11. 1928. Боротьбі українців за своє визволення, як і всій визвольній боротьбі народів Сходу Європи, вони висловлюють своє співчуття. Але соціалістичні партії мусять триматися в цій боротьбі такої лінії, яка б не могла викликати нової світової катастрофи.

Наприкінці з'їзду Вик. Комітет Інтернац. с.-д. партії прийняв ту резолюцію, яку виробили спільно укр. с.-д. з представником російських с.-д. Абрамовичем, який зрідка своїх обвинувачень на адресу укр. соц. демократії.

Таким чином, ту кривду, що зроблено українській справі в Парижі, в певній мірі виправлено в Цюриху видатними політичними діячами. Цікаво, що Жан Лонге, один з онуків Карла Маркса, який в Парижі мав свідчитина боці Шварцбарда, голосував в Цюриху за ту резолюцію, що було предложено Комісією Меншостей і яку одногослосно прийняла Екзекутива Інтернаціоналу.

З. М.

Лист із Подебрадів

З П Р И В О Д У О Д Н О Г О В И С Т У П У.

11 квітня численна аудиторія подебрадської колонії зібралася в одному з найбільших залів міста, щоб послухати приїхавших гостей — п. Андрієвського (з Брюсселя), п. Кожевникова (з Берліна) п. Мартинця (зі Львова). Всі це чільні особи новоповсталого проводу укр. націоналістів, особи, що намагаються репрезентувати нову ідеологію, що наповнюють своїми статтями новий орган націоналістів — «Розбудова нації». Не дивлячись на то, що вже вийшло 3 досить грубих книжки цього журналу, зміст ідеології залишався неясним, скритим. Багато гарних і негарних слів, гучних, пишних фраз, багато претензії. От же була надія що на публічному виступі неясності будуть виявлені. Була надія, що перед нами, буде розкрита ідеологія цієї новоповсталі політичної течії, буде сказано точно і означено: куди ці люди стремлять, які їх конкретні ідеали і якими методами ці ідеали будуть здійснюватися.

Сподіванки ці не справдилися. «Програмові виступи» 3-х лідерів були не виявленням програму, але лише переспівом тих же самих мелодій, що вже обридло нам слухати зі сторінок «Розбудови нації». Обридло не тому, що ці мелодії так погані. Навпаки, дуже багато в них такого, під чим міг би підписатися кожний українець, багато такого, що прийнято, підкреслено, затверджено в програмах майже всіх укр. партій. Але крім цих загальників, крім всім відомих (особливо студентам Подебрад. Академії, да викладається курс націоналістичної) положень про націю, різницю між нацією і державою і т. и. — крім цього не сказано було такого, над чим би можна було спинити свою увагу і диспутувати більш-менш серйозно.

Не добре було й те, що все це було лише імпровізацією. Це ствердив і головний речник націоналістів п. Андрієвський; і дійсно все випадало імпровізовано. Починаючи з того, що в промовах окремих лідерів були явні протиріччя, промовці «не зспівались» перед виступом на такій численній аудиторії. Перший промовець, п. Андрієвський урочисто заявив, що жадна критика, що скерована проти націоналізму, «не витримує критики»; вони націоналісти, люди органічно інші, стоять в різних площях, (по відношенню до інших політичних партій і концепцій). Останній же промовець, п. Кожевників гаряче закликав до цієї критики, обіцяв, що до кожного критичного голосу вони прислухатимуться і направлятимуть те, що ця критика у них ознає хибного.

Імпровізацією був і сам виступ нової ідеології в цілому. Оголошений надто пізно, щоб до нього йнакше думаючи могли підготуватись. Промови лідерів затягнулись надто довго, так, що для дискусії залишалось дуже мало часу. Впроханню ж аудиторії перенести дискусію на слідуєчий день було відмовлено, — бо, мовляв, промовці повинні від'їхати. Трохи дивно. Це перший публічний виступ нової ідеології. Ідеології, що претендує замінити собою всі інші, що хоче монополізувати для себе укр. національні стремління, що вважає себе єдиною репрезентативною укр. націоналізму. Перший виступ, перший, можна сказати бій зі всіма «прочими», з якими остаточно і назавжди поривають.... і н е м а ч а с у. Можна ж подумати, що ці сміливі речники нового слова і діла для укр. народу не знайшли в собі вистарчаючої мужности, щоби дати час тим, хто з ними не погоджується, виступати підготовленими, з тією критикою й дискусією, до яких закликав п. Кожевніков. Але зрештою — це не важно. Цього часу й непотрібно було, щоб розкритикувати те, що вислошено було протягом 2 ½ годин цими трьома лідерами. Власне, що критикувати?

П. Андрієвський твердить, що лише воли, укр. націоналісти, мають націоналізм не на устах, а в серцях. Хиба з цим твердженням можна сперечатись? Можна лише сконстатувати велику претензію п. Андрієвського, велику самопевність і більш нічого. Бо як можна з'ясувати те, що п. Андрієвський з такою рішучістю відкидає національні почуття у інших укр. груп і партій і як раз тих, що не на словах, а на ділі заявили себе відданими укр. національній справі, справі боротьби за визволення укр. народу. Візьмемо найбільш маркантийний приклад — укр. соціал-демократію, ту партію, що найбільше може має «інтернаціональних» ухилів. Хиба цій партії можна закинути брак національної свідомости, відсутність в серцях їхніх провідників націоналізму? Згадаємо лише про мужній виступ нашої соціал-демократії на останній конференції II Інтернаціоналу, виступ, що для укр. національної справи має значіння неспірко більше, ніж всі конференції й конгреси укр. націоналістів. Про наявність здорового націоналізму в серцях наших соціал-демократів говорив і один з визначніших представників II Інтернаціоналу п. Дабрукер. А партія радикал-демократів? Чи не вона в тяжку хвилину боротьби за укр. державність залишилась одна вірною прапоріві У.Н.Р. ? Чи не вона післяла своїх найчільніших людей в уряд український і чи не продовжує вона нести цей тягар — тягар боротьби за укр. державність — в таких скрутних обставинах еміграційного життя? Про що це свідчить? Здається про те, що тут націоналізм не лише на словах. Цей націоналізм перетворюється у велике діло — пропаганди укр. національної ідеї, збереження укр. національної традиції і невпинної боротьби за укр. державність.

Але залишимо на боці великі претензії і гучні слова. Нас цікавило в деклараціях націоналістів не це. Нам ходило, щоб спослухати, як від цих слів воли, укр. націоналісти, мають перейти до діла, до чину. Слова про чин — не є ще самий чин. Конференції, конгреси, навіть видання свого органу, — все це ще за мало, щоб претендувати на те, щоби виключити з національної роботи всіх інших, щоби говорити про те, що лише воли одні, укр. націоналісти, зможуть повести укр. націю по шляху здійснення її відвічних ідеалів. Нас цікавило, — який цей шлях, що на нього хоче тягнути нас новий провід. Цього ми не почули. Ми чули лише загальні фрази — ми рвемо зі всіма концепціями і організаціями, ми відкидаємо усякі орієнтації на ворогів укр. народу. Ми хочемо витравити дух рабства, ми хочемо бути джерелом національної ідеології. Наше гасло «Свобода, честь і велич укр. нації». Наш ідеал — усунення всіх окупантів на всіх укр. землях. Наше завдання — підготовка до збройної боротьби.

Все це добре, все це лише можна вітати. Про це все й всі інші групи і партії кажуть. Але як, як ви хочете все це здійснити? От яке питання виникло у всіх, хто слухав ці гордовиті, кресні, шляхетні заяви. І от відповіді на це «як» ми, на жаль, не одержали. Навпаки було заявлено, що програму у них нема. Трохи легше було, чи програмі у них зовсім нема і ні-

коли не буде, чи нема лише на сьогодні, на передодні коніресу їхнього (що має скоро відбутись).

Ог що каже п. Андрієвський відносно політичного устрою — «форма нічого не рїшає; посилаюсь на приклад республік Південної Америки, де республіканський устрій набрав потворних форм, (чому Півд. Америки — чому не взято за приклад Чеську Республіку?)». (Не даю рецепта, — хоча і маємо його для себе». Але з другого боку — демократичні методи ми відкидаємо, хоча визнаємо в засаді народоправство. Значить диктатура? Очевидно. І вже в дискусіях «провідники» це примушені були відверто сказати. Але як же тоді бути з таким щирим бажанням і стремлінням. п. Андрієвського, — що треба «зрозуміти живчик укр. народу». Диктатура є накинєня своєї волі народові, демократія це є виявлення народньої волі. Коли ви хочете цю волю укр. народу виявити і її виконувати, то треба йти випробованим шляхом демократії. Поки-що людство інших методів не придумало, щоби колективну волю всіх, волю нації відгадувати якимсь іншим шляхом, ніж шляхом демократії. Хочете йти шляхом диктатури? Тоді не говоріть про засадниче народоправство, бо тоді це обертається у фразу, що не дає конкретного змісту, порожню і фальшиву. Але не забувайте того (і це виразно підкреслив головний опонент п. Мазепа), що вся визвольна боротьба укр. народу йшла, йтиме й не може йти інакше як під прапором демократії. Розвиток демократії й розвиток нації повязані тісними нитками; ці два процеси в історії йдуть рівнобіжно й корелятивно. Лише забуваючи історію повстання нових національних держав на протязі другої половини ХІХ і початку ХХ віку, можна говорити про те, що національна держава може повстати і затвердитись на якихсь інших ніж демократичних підвалинах. Диктатура ніде національної держави не створила і не може створити, бо будування власної державности — це справа цілого народу, а не меншости, що сама себе на те покликана. Провід повстає і в демократії, але при співучасті і на основі співучасті широких народ.іх мас, які знаходять вияв своєї волі, своєї думки, свого стремління в демократичних установах.

Ще гірше стоїть справа у націоналістів з соціальною проблемою. Від неї «ми свідомо ухиляємось», — каже п. Андрієвський. І далі, соціальна структура «заложена в природі нашого народу». Що це значить? Чи це значить, що всі ці широкі соціальні реформи, якими наповнений ХІХ й ХХ в., що ведуть до піднесення добробуту народніх мас, до справедливого розподілу багатства, — все це заложено в природі кожного народу і приходить само собою, без свідомого зусилля народу, класів, груп, одиниць? Таке твердження видається настільки, делікатно кажучи, дивним, що з'ясувати його доводиться лише тим, що шановний прелефент зовсім не хотів говорити на цю дуже важливу й болючу тему.

Я зупинився лише на характерніших твердженнях, що їх виголосили лідери укр. націоналізму. Не міг я і не хотів передавати зміст їх промов в цілому*) — бо хотілось мені лише зафіксувати те, що було головне, і що повинно було би викликати найбільше заперечень. Можна сказати, що наведеного досить для того, щоб зрозуміти незадоволення більшости аудиторії. Ми прийшли послухати нову науку, нове слово, а почули лише загальні фрази і претензії на диктатуру над нами. Виступ головного опонента, якому, на вимогу аудиторії, був предоставлений необмежений час для промови (іншим було дано лише по хв.) захитав основні твердження «програмово-вступу». Як правильно сказав п. Мазепа, єдине, що заслуговує уваги в цілому виступі цих лідерів, це їх відвага, з якою вони на протязі 2 1/2 годин говорили пр річі всім відомі, відвага, що дозволяла їм виставляти себе як претендентів і монополітів укр. національного руху, укр. національної ідеї. Я все ж до цього додав би ще те позитивне, що залишається у присутніх після вислухання всіх цих промов. Велика доля щирости і навіть певної шляхетности є у всіх цих максімах, які проповідують укр. націоналісти, коли абстрагувати від претензії на монополію і диктатуру. Дійсно, що

*) Докладніше про це диви хроніку ст. 27.

може бути шляхетніше — виховувати в українцеві джентльмена і лицаря, — таке завдання вони, укр. націоналісти, собі ставлять. Шкода тільки, що вони забувають, що виховувати не можна лише одними словами. Потрібне діло, праця, іноді чорна, буденна праця. І хай оглянуться навколо себе і побачуть, що цю працю інші партії та групи вже роблять. Але хай не забувають також і того, що кожна праця і особливо політична праця, вимагає продуманого наперед плану, зазначення конкретної й точно, що треба зараз, сьогодні робити, і в загальних рисах, що будемо робити завтра і в дальнішому. Інакше можна наробити помилок. Правда, п. Кожевніків цих помилок не боїться. Він каже, повторюючи слова Мусоліні, : «ми, молодь, і ми маємо ту перевагу перед старшими, що ці помилки у нас час направити». Але ж вони хотять, щоб цілий укр. нарід йшов за ними і робив ті же помилки.

Е. Г.

Лист з України

На днях дістався мені до рук лист з України. Писаний він на початку місяця квітня. Автор його українська жінка-селянка, що вчилася у дяка та трохи в школі церковній, і що все своє життя прожила в містечку, яке в останній час з волосного перетворення в сільрадне. Лист писано по українському, але з «ы» та «ь». Нижче подаємо з цього де-які уступи, що виявляють риси того побуту, в якому перебувають люди на Україні і можуть бути цікавими для наших читачів.

«Нашь дорогой сынь и брать,

драстуй як поживаєшь якь твое здоровля благополушно ты тамь. Пысмо я твое и карточку получыла. Спасыби тоби заего тошо ты и насъ ны забуваєшь. Мы жывымо изъ мамою пока благополушно маємо хазыство тры штуки скотыны свыня була та закололы та куры. Бильше нямае ничого. Нам бильше не можна нічого дыржат у нас покрадутъ сосиды тутъ сами воры. Мы и такъ усе замыкаемъ воны замкы зрывають и забирають. Намъ правда трохы плохувато защыты намъ нямае. На весну нам клопоту багато хату треба укываты, а то тече и соломы нямае та ниде й купиты. На солому скупо люды повыгодовувалы скотыною так шо и нямае ниде и мабут наша хата так останаць на осина... Пышу тоби своей новосты. Тут чисто все дорого. Лавка одна потрыбительна вылыка багато усего так продают тылко тым шо уступылы у члены. А хто ны уступые то тому ны продают. А у члены уступаты треба даваты 10 руб. де их узяты и у волость треба багато даваты за предналог та за штрахове и ще якысь прислалы купоны (мабутъ державной позичкы? С.Н.) тоже их треба браты. А за их даваты гроши и хлиба до волости треба несты, престо налоги страшы вылыкы стали а хлиб подышывылы дуже дешевой и дуже купують виправляють куды накажутъ. А мужиковы треба продаты, уторгуваты (а оплаты, бо якъ ны оплатытыся то будут цинуваты послыдню скотыну займутъ. Кредитны лавка тоже вылыка залыса багато вялок та плугив. А материв нямае й залызного усего багато та ты дають усимъ тамъ членыв немає. А жыдыб у нас нямае тылко один Шв. бига як собака потайна скрызъ его гоьятъ бигавъ уже у заводи та витылы его прсыгалы. А другыхъ жыдыбъ у нас нямае воны жывутъ теперъ у городахъ а у деревляхъ бояця жыты воны тамъ торгують койякым кремомъ у ихъ мужыкы не хотять купуваты купують у потрыбительныхъ, а до их ны йдутъ воны дурят... У насъ волости нямае, а так звеня селрада... Ты пытаєшыя мыне чи скоро я буду тоби пысать чи ты скоро вернеся до дому. Кто его знае, може ище прыйдется быты год. А може й меьче уже шатры шатаются ихья форма кончатся. Ты пытаєся чи у насъ горилка е торгують монополя тепер у З. де тоды була пывныя ен тепер дядькы не дуже часто напываются вона дуже дорога 70 коп. четверка. А все такъ напываются. А то самы облытъ изъ жытлой муки горылку тыси дужче напываются такъ шо бюця воны без горылкы не можуть»...

С. Н.

3 міжнародного життя.

— Турецька майбутність. — Італія та Святі місця. — Французькі вибори.

— Туреччина — одна з найближчих наших сусідок, грала поважну роль у нашій історії, матимемо з нею справи й у майбутньому, а тому її становище завжди мусимо мати на оці.

Зараз країна ця переживає видатну сторінку своєї історії. Ще й кілька літ тому європейська опінія вважала, що з Туреччиною нема що рахуватися, що державна сила її вичерпана остаточно, а історична роль дограна до кінця. А в тім на наших очах, сталося щось инше. Напруживши нелюдські зусилля, турецький народ підвівся на ноги, скинув з себе «ветху» людину і твердими кроками пішов по шляху європейської цивілізації, скріплюючи її оздоровлюючи свою державу і свою націю.

Цей процес відродження знайшов собі вождя в особі відомого Мустафа-Кемалю, президента турецької республіки. — Коли б не з'явився Мустафа-Кемаль, — пише про нього в «Temps» знавець східних справ п. Жантізон, — коли б він не знайшов для своєї чинности опори в певній верстві європейської турецької інтелігенції, Туреччина після останніх подій остаточно заникла б, інертна та фаталістична, залишаючи Алахові клопіт за її існування, а цивільній та релігійній бюрократії — можливість довести справу до нової та вже останньої катастрофи. Без Мустафи-Кемалю Туреччина була б сьогодні васалом чи то Росії, чи Англії, не одріжнюючися ні в чому од країні центральної Азії. Турецький диктатор звільнив душу свого народу од влади фаталізму та патхунів до неї нові ідеали. Але ксли дсля не подарує йому ще певної кількості ближчих літ, то чин, не закінчений ще, не санкціонований часом, може шезнути разом з ним. «Республіка наша, — сказав авторові, один із ангорських депутатів, поки що тільки немовлятко, а Мустафа-Кемаль при ньому — мамка». Ціла майбутність Туреччини звязана зараз з життям одної людини, і навіть противники турецького президента широ бажають йому довшого віку, бо добре розуміють, що без нього держава піде порохом і димом. В цьому факті лежить перша небезпека для майбутности Туреччини.

Але для того, аби відродження турецьке могло стати фактом, щоб усі потрібні реформи були переведені, щоб стали вони законом і звичаєм життя, потрібні й чисто зовнішні обставини, од Туреччини незалежні. Перше за все країна на довший час потрібує мирного існування. Двадцять літ (1910-1922) Туреччина вела війну майже без перерви, одну за одною, і за цей час країна так збідніла, що кожний більший конфлікт загубить її безповоротно. Мустафа-Кемаль добре розуміє свою ситуацію, і це яскраво відбивається на цілому комплексі зовнішньої турецької політики, спрямованої на заховання добрих відносин з усіма сусідами, ближчими і дальшими, хто б вони не були: Греція, СССР, Англія, Персія чи Італія.

Заховати на довший час мир потрібно Туреччині ще й тому, що без закордонної допомоги вже обійтися вона не має ні сили, ні можливости. Свої політичні, військові, навіть соціальні відносини Туреччина налагодила й стабілізувала, але зробити те саме в економічній площині своїми силами годі, бо грошей, великих капіталів у Туреччині немає. Велика територія, більша за Францію та Італію, лежить облогодом, в той час як тамашні ґрунти надаються до найкращого хліборобства, до скотарства і багаті на мінерали. Без сумніву, коли б Туреччині а мала б в своєму розпорядженні час та жила спокійно, вона ліпше чи гірше управлялася б з цим ділом на протязі поколінь. Але час не жде, міжнародна економічна конкуренція не вгаває, а сусіди Туреччини — активні, підприємні економічно греки та безмірно працьовиті і трудюлюбні болгары, з якими туркам, не маючи твердої капіталістичної осі сили, ксї ку уєтти не можливо. До цього треба ще додати с той факт, що Туреччина майже не має зараз середніх мійських верств. Вер-

стви ці в Туреччині були іонаціональні, головним чином, грецькі. Обмін населенням, що його після війни зроблено було між Туреччиною та Грецією, консолідував національно турецьку державу, але пощербив соціальний розподіл її населення. А таку щербу виповнити можна лише на протязі певного часу, бо з державного обігу вийшли не тільки люде, але й капітали і та організаційна творчість, для якої потрібні і певні люде і певні капітали

Наведені обставини владью диктують Туреччині її орієнтацію у ближньому майбутньому. Схід і Захід борються між собою за впливи в Ангорі, але Туреччина вибрала зразки для чину свого політичного і національного відродження—держави європейські, а не азійські, і тільки на Заході може вона знайти собі зразки і для економічної стабілізації. Не стають такі речі за один день чи за один рік, потрібне старанне підготування до того. І в Туреччині воно йде невпинно і безостановно, ведене сильно, тяжкою рукою суворого диктатора. Розсипається стара Туреччина, встає нова, скидаючи з себе повільно наслідки вікового азійського деспотизму. Недалекий вже день, — пише названий вище автор, — коли турок стане справжнім громадянином, бо людський матеріял прекрасний. Зріст моральний та політичний іде на очах. Сучасне покоління різко відрізняється одвчорашнього, що виросло і виховано за старих часів. Син уже не той, що батько, старий турок одходить у небуття, і роля його скінчена. Під проводом Мустафи — Кемалю молоде покоління заволоділо Туреччиною і веде її до європеїзації.

Подоріж італійського наслідника трону до Палестини дала привід римській пресі висловитися що-до питаня про охорону християнських інтересів у Святих Місцях. Італійська преса висловлює рішуче незадоволення сучасним станом річей в Палестині. Так в кореспонденції з Єрусалиму «Тribuna» пише з цього приводу:

— Протекція над святинями належала здавна Франції, але сила її протекції маліла та маліла з часом, аж поки не зникла остаточно після великої війни, коли ці права перейшли до мандаторної над Палестиною держави — Англії, країни протестантської до фанатизму. Довгі годи чекає Европа, коли нарешті буде призначено комісію, що має по вказівк Ліги Націй, означити права кожної християнської релігії у Святих Місцях. А в тім Англія, користуючися нікчемними приводами, що-року одтягає термін призначення цієї комісії, фаворизуючи тим часом греків, бо сподівається, що протестанти зможуть мати співучасть у правах, наданих у Святих Місцях православним, хоч це абсолютно заборонено. І зараз в Єрусалимі можна бачити цілком непристойні (?) речі, як, напр., присутність англійської протестантської влади на православних процесіях, або дозвіл жидам селитися проти могили Ісуса Христа.

Нагадавши про «велику шкоду», що твориться в Палестині католицькій церкві, переказавши історію протекції над Святою Землею, спом'янувши історичні до цього відносини Савойської династії, газета приходить до висновку, що Італія «як нація виразно католицька, старовинні республіки якої виконували охорону святинь, мусить виступити у Палестині, як велика держава, в обороні справедливости».

Хто мусить там стати в оборону православних інтересів, «Тribuna» не вгадує.

22 квітня у Франції відбулися вибори до парламенту. Як це передбачалося усіма, перший виборний тур не дав цілком рішучих наслідків, бо ж за цей день обрано було лише 187 депутатів із 612, що мають бути в парламенті. Решта — 425 будуть обрані 29 квітня, бо в першому турі в них-округах ніхто з кандидатів не зібрав надполовинної більшости.

В результаті другого туру, що відбувся 29 квітня с. р. нова палата депутатів має такий склад: комуністи (включаючи 2 соц.-ком.) — 16, соціялісти — 101, республ.-соціялісти — 47, радикал-соціялісти — 123, республіканці, радикали і незалежні радикали — 55, ліві республіканці — 106, республікансько-демократичний союз — 148, консерватори — 12 і автономісти — 3. Разом — 611 місць.

Observer.

З п р е с и.

Даючи справоздання про останню сесію ЦК'а ССРСР, що ухвалив бюджет, «Известия» (ч. 88) пишуть:

«Багато говорять в Раді Національностей, що треба остаточно оформити статут про бюджетні права союзних республік».

Та як же його й не говорити, коли з того ж числа газети видно, що

«бюджет союзу в порівнянні з минулим роком виріс на 20 відсотків, а бюджети союзних республік вкупі (там єсть хитання досить значні) зросли на 17 відсотків».

На вимогу делегатів назвати цифри з окрема тов. Брюханов подав, що

«бюджет РСФСР зріс на 18 1/2 відсотків, а України — на 10 1/3 відсотків».

Коли перейти до бюджетів окремих комсаріятів, то різниця між упривилейованим центром і поневоленою «окраїною» стає ще більшою.

«Бюджет наркомздор'я України, — скаржиться укр. представник Лещенко, — повинен бути складений з таким же збільшенням, як і бюджет Наркомздор'я РСФСР не в сумарному, а в процентовому відношенню... Коли по РСФСР збільшення складає 13, 2 відсотків то я вважаю, що і бюджет укр. наркомздор'я повинен бути збільшений на такий же процент, бо там потреби не менші ніж в РСФСР... Також єсть величезний «разрив» по-між Україною і РСФСР по Народньому Комісаріяті Соціального Забезпечення. Коли по Україні ми маємо збільшення асигнувань «по собес'у», на 30 відс., то по РСФСР мається збільшення на 89 відс., Отже, як бачите, перед нами «колосальний разрыв». («Изв.» ч. 91).

Та на цей «колосальний разрыв» єсть тільки одні ліки: абсолютний розрив України з Москвою. І до того йдеться.

* * *

Візит лорда Беркенхеда до Німеччини наробив великого шелесту, і большевикам уже сниться утворення анти-совітького блоку і всякі воєнні плани. Одвідини ці викликали силу усяких чуток в пресі, і ті чутки, звісно, не могли оминати і Україну. По-між иншим останнє повідомлення «Чикаго Трібюн» з Берліну, яке наводимо за російськими газетами, говорить таке:

«Англійський міністр цікавився тією ролєю, яку могла б одіграти Україна, яко центр антисовітьських заходів». («Посл. Новості» ч. 2594).

А «Возрожденіє» (ч. 1063) додає з того ж джерела:

«На підстав: відомостей, що їх мають в Форейн Офісі, Беркенхед вважає, що Україна може стати за центр для антибольшевицького руху і що там зможуть об'єднатися різні групи, готові на цю боротьбу».

* * *

Маленький зразок того, як пишуть в совітах історію.

«Минуло десять років зтого часу, коли Великий Будівничий робітничо-селянської держави тов. Ленін підписав декрет про утворення громадської організації Червоного Хреста. 18-го квітня 1918 року в Києві (ростріл наш. Ред.) відбувся перший з'їзд для організації Українського Червоного Хреста. Погляньмо ж на десятирічний шлях першої в робітничо-селянській державі громадської організації». («Прол. Пр.» ч. 90),

«Великий Будівничий!» Підкреслюємо, — слова ці написані з великої літери. Чисто тобі масонська термінологія: Великий Будівничий — Теорець світу. Трохи дивним ніби здається це читати в комуністичній газеті, але здивовання зникає, коли тільки згадаєш, що в очах правохірних до большевицького перевороту на світі нічого не було — тільки первісний хаос, а Ленін — творець есьому, альфа і омега.

«Хай буде!»—сказав совітьській деміурґ в Москві, і по слову його негайно сталося в Києві.

Що правда, факти говорять щось инше. Адже всім відомо, що в квітні 1918 року — часи Центральної Ради — «Великому Будівничому» було до України зась. Так само відомо і те, що підвалини «першої громадській організації в робітничо-селянській державі» покладено за «буржуазної» влади, «буржуазними» руками, справді таки громадським способом.

Надвірній історіограф передав трохи куті меду.

* * *

«... Український народ пнеться все вище і вище до світла, до правди, до волі, до свободи. «Це стремління йти в гору бачимо в нашому народі на кожному кроці... Навіть у наших танцях бачимо це стремління йти до вищого. Танцює жінчина або мущина і одну руку підносить у гору. Чому це так? А тому що в нас, в глибині нашої душі, є те бажання вказувати в гору, йти до вищого. Гуляємо в присюди, по-при землю, нараз зриваємося і скачемо в гору. Чому це так? А тому, що ми хочемо йти в гору від самої землі. І народ, у якого на кождім кроці і в кожній одиниці є такі стремління, ніколи не вмере, а буде вічно жити».

Хто це так витанцює навприсядки, «по-при землю, нараз зривається і скаче в гору»? А це той, що про нього

«не треба багато говорити, бо він є знаний кожному свідомому українцеві з його великої праці для українського народу. Хвалити або звеличати його в його присутності також не треба, бо великі діла його для українського народу найліпше звеличують його ім'я».

Ви ще не догадалися, про кого річ? Але ж бо таке глибоке соціологічно-танцювальне угрунтовання ідеалістичности світогляду нашого народу може належати тільки «нашому визначному діячеві, ученому, а понад усе великому українському патріотові... проф. Н. Григорііву».

Це перлини з промови «шановного гостя» на банкеті в Винніпезі, що його видано було на його честь в подяку за проповідь нового союзу з Москвою, тієї славетної «Ліги Народів Сходу Європи».

Всі наведені вище і нище уривки взято з числа 14 «просвітно-економічного і політичного тижневика» — «Канадійський Фармер».

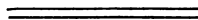
Гостинні люде канадійці, і не дивно, що шановний гість прирік, що по відновленню української держави

«він поверне до канадійських українців ще раз можливо як член укр. уряду».

А поки-що вдячне громадянство

«вручило йому гарну ремінну валізку».

Певно, на випадок майбутньої подорожі до Америки.

Хроніка.

3 Великої України.

— Всеукр. Етнографічне Т-во недавно відбуло в Києві свої перші збори. Воно уявляє з себе реорганізоване бувше Київське Етнографічне Т-во. Намічено видавати журнал, де міститимуться наукові статті й етнографічний матеріал з місць. Ухвалено також розгорнути широку роботу серед етнографів-аматорів. («Прол. Пр.» ч. 83).

— Київський Бактеріологічний Інститут найменовано Київським Бактеріологічним Інститутом ім. І. І. Мечнікова. («Пр. Пр.» ч. 88).

— Вивчення чумацьких сел. Етнографічна комісія УАН відряджає свого члена зав. Звенигородським музеєм — С. Терещенкову дослідити чумацькі села на Звенигородщині. (с. Орли та ин.) («Пр. Пр.» ч. 80).

— Робітнича консерваторія в Києві відчинена. На 100 місць було 600 прохань. Між прийнятими робітників 79 відс. Ректором консерваторії є робітник-композитор Тишкевич. («Изв.» ч. 87).

— Театр ім. Ів. Франка виїхав 10 квітня у гастрольну подорож до Донбасу («Пр. Пр.» ч. 80).

— Увіковічення пам'яті Коцюбинського в Чернігові. Чернігівський Окрвиконком асигнував чернігівській комісії для увіковічення пам'яті М. Коцю-

бинського 6.000 кб. На ці гроші буде відремонтовано будинок Коцюбинського та впоряджено на його могилі монумента. У будинокві, де письменник прожив понад 15 років, де він написав видатніші свої твори, відкриють куток Коцюбинського й бібліотеку його імені. На будинкові приладнають пам'яткову таблицю і мають поладити майже цілком зруйновану могилу письменника на Троїцькій горі. («Пр. Пр.» ч. 86).

— У Винниці, де народився Коцюбинський, відкрито музей його імені («Пр. Пр.» ч. 87).

— Всеукр. бюро сприяння винахідництву постановила організувати у Харкові Президія Вищої Ради Народнього Господарства. («Пр. Пр.» ч. 87).

— «Знайдено цінні історичні документи». Під таким заголовком «Пр. Пр.» ч. 88 подає: «Протягом останнього часу Київська Окружна Архивна Управа знайшла по різних місцях чимало дуже цінних історичних документів, що їх вже вважали за загублені. Приміром, знайшли справи та протоколи Центральної Ради за час її перебування в Житоїрі, багато різних паперів, що належали проводирям дрібнобуржуазної української контрреволюції — Петлюрі та Поршу. Знайшли справи гетьманського міністерства торгівлі та промисловости, матеріяли колишньої галицької армії то-що. Усі ці матеріяли взято на огляд і їх переходування забезпечено».

— Українізація. Про українізацію в Кременчузі майже забули. Якось на зборах один активіст навіть помітив: «Напрасно старатесь, ничего из этой во-лынки не выидет»...

— Жидівська колонізація. За останні два роки з Волині переселено на колонізаційний фонд 870 жид. родин. («Пр. Пр.» ч. 81).

— Про «бандитський наскок на єврейських переселенців». подає «Пр. Пр.» ч. 88: «У селі Айбари Джанкойського району, 7 хуліганів, на чолі з сином колишнього поміщика-чорносотенця Пахомова напали на євреїв-переселенців, що оце недавно оселилися тут в колишній економії Пахомова. Хулігани порозбивали шибки й побили кілька душ».

— «Совєтський» — вугілля, який продається як «руський», а є українським з Донецького басейну, знову найшов собі ринок тепер уже на Близькому Сході. До Греції й Туреччини їздив інж. Макаров з метою з'ясувати можливість продажу там українського вугілля. Нещодавно зроблено низку умов з певними корабельними компаніями в Царьгороді на постачання їм протягом року вугілля в портах Царьгороду, Пірей та в Маріуполі. («Изв.» ч. 89).

— Безпосередні рейси Одеса — порти Перської затоки — з початком травня оновляються після 14-літньої перерви. («Изв.» ч. 87).

— Нові нацменівські артілі. Цими днями в с. Вишгороді Макарівського району утворилася чеська с.-г. артіль. Разом з двома рачіше утвореними

жидівськими артілями у Хаби-ському та Макарівському районах тепер на Київщині є 3 нацменівські с.-г. артілі («Ком.» ч. 86).

— Кооперування бідняцьких господарств. До 1 жовтня головним чином на Правобережжі має бути кооперовано біля 500. 000 бідняцьких господарств. На цю справу асигновано вже 1 міль. карб. На Одещині вже кооперовано 9-10 тисяч господарств, на Київщині, — 6 тисяч («Изв.» ч. 87).

— Рострати громадських грошей поширюються на фабриках і заводах і стають побутовим явищем. Молоді робітники використовують своє становище «громадського робітника» у власних інтересах. Появилася нова «хвороба» — губити громадські гроші. Робітник 2-го держдріждзаводу Скибечаненко пише в ч. 88 «Пр. Пр.»: «Довгенько я вже працюю на заводі, а ще не чув, щоб у кого із робітників витягли його власні гроші, а от громадські — так скільки хочеш... У тов. Сіми «витягли» громадських грошей 140 карб. У колишнього секретаря завкому тов. Зайделя «витягли» громадських грошей 331 карб. У завхоза 2-ої броварні С. Попова «невідомо» де поділися 270 карб. і в робітника 2-го держдріждзаводу (що розподіляв театральні квитки) т. Фурмана «витягли» 203 карб. Найцікавіше трапилося з Фурманом: У цього ці гроші витягли якось по новому — не зразу, витягли 203 карб., та й годі, а якось частинами...» («Пр. Пр.» ч. 38).

— Зразкове господарювання. Слідство робітничо-селянської інспекції на машино-будівельному заводі ім. Леніна в Одесі виявило, що коштовний фрезерний станок, одержаний два місяці тому з Німеччини, марнується на дворі. Як тільки обслідування почалося, негайно втягли станок в приміщення і по-

чали вставляти. Виписаний на зубривальний станок, що коштує 17.000 карб. — негодящої конструкції; його довелося кілька раз переробляти. Крім того виявилось, що новозбудоване приміщення для чавуно — устаткувального цеху тісне і в ньому дуже незручно працювати. («Пр. Пр.» ч. 86).

— Марнування народних грошей. Сталися «хиби» в будівництві селянської санаторії імені ВУЦВК'а в Одесі. Через зволікання з подачею кошторисів і «необачність» керівників, будівлення санаторії вже коштує (ще ж її не закінчено) 600.000 карб. проти 500.000, що їх призначено за кошторисом. Робітники з сбудовання пишуть про те, що фундамент під будинком санаторії перекладали двічі. («Пр. Пр.» ч. 86).

— Безгосподарні будинки у Києві. Є таких будинків у Києві багато, переважно невеликих. Їх не денационалізовано, бо колишні власники за це не клопоталися, а орендувати їх ніхто не хоче. Мійська рада постановила їх продати. («Пр. Пр.» ч. 87).

— Комуністична мораль. — В с. Тулизі, Шпиківського району Тульчинської округи трапилось таке: заступника Шпиківського РВК Гуцала було командировано в с. Вулигу для проведення кмпанії самоподаткування. Після засідання сільради Гуцал пішов до хати уповноваженого сільради Каплу, а де було організовано п'ятику. Коли серед ночі Каплун пішов по горілку, Гуцал з'явився його жінку. Не зважаючи на те, що про цей обурливий вчинок голосно говорив весь район, Гуцал протягом місяця лишався на своїй посаді. Більш того, низка місцевих відповідальних робітників вжила заходів, щоб затаїти це. Заява, що подав чоловік зівалтованої у Райпарком, якимось «зникла». Був суд. І на суді якась добра рука допомагала Гуцалові. Його визнано вин-

ним в зівалтованню й дискредитації радвлadı і засуджено... до 3 років в'язниці... умовно і звільнено з під варти. («Пр. Пр.» ч. 81).

— У січні місяці після зборів селян в слободі Новій Чернеччині, Великобуцького району на Полтавщині, голова райвиконкому Кашев, секретар райпарткому Грибаков та інструктор окрвиконкому Гринько, прийшовши до місцевої вчительки, організували у неї в хаті випивку. Після випивки Кашев та Гринько намагалися зівалтувати вчительку, але їй пощастило втекти. Справу цю розслідила Окр. Контор. Ком. Всі факти селяне підтвердили. Всіх трьох виключено з партії. («Ком.» ч. 84).

— Червона міліція знущається над людьми. На недавню відбуту у Харькові процесі чугуєвської міліції виявилось, що колишній агент розшуку Григін побив арештованого; міліціонер Гловацький признався, що чув, як били арештовану Овчаренку, коли її допитував районний доглядач. Коли міліціонер Кресшко осмілювався був протестувати проти побоїв, заявивши: «не робіть як жандари», його самого арештували і він сидів 3 доби. Виявилось, що сам начальник району Невхорошев брав участь у побоях. На суді подається такий приклад допиту: «— Раделаду визнаєш? — питає селянина доглядач. — «Визнаю», відповідає той. — «А міліцію»? — Селянин мьється. Його б'ють. («Пр. Пр.» ч. 86).

На українських землях

На Волині, Холмщині, Підляшшю та Поліссі.

— Свята Шевченка. Населення Холмщини заходами «Рідної Хати» відбулися Шевченківські свята. У самому Холмі було

відправлено панахиду, а потім відбувся концерт, присвячений пам'яті Шевченка. («Укр. Нива» ч. 35).

— **«Нове Життя».** С. Манівка почав видавати в Холмі тижневик «Нове Життя», що має «всіма силами змагати до повернення селянську єдність». («Укр. Нива» ч. 35).

— **Зачинення укр. книгарні.** В Луцьку замкнено за несплати податків за помешкання укр. книгарню «Нива», що існувала протягом кількох років. Група українців має на меті відчинити нову книгарню («Укр. Нива» ч. 35).

— **Заснування т-ва «Укр. Школа».** В Луцьку має бути засновано нове т-во «Українська Школа», яке ставить собі за мету: задовольнити всі потреби укр. народу на полі шкільництва, як рівно ж дублічного, домашнього, передшкільного й позашкільного виховання. У найближчому часі буде скликано організаційні збори. Після затвердження статуту нове т-во прийме на себе утримання укр. гімназії в Луцьку. («Укр. Нива»).

— **Переслідують за укр. мову.** Священник Лавренчука, з села Жорнова Дубенського пов., за те, що правив кілька років службу Богу на укр. мові, вища церковна влада звільнила зовсім з парафії, а консисторія прислала іншого панаотця, котрий відправляє по слов'янському. Парафіянам це не сподобалося і новому священникові не дали правити служби Божої вигуками «геть до Москви». Церкву через це запечатано. Всі прохання до митрополита про повернення укр. панаотця лишилися «гласом вопіючого в пустині». («Вістник» ч. 7).

В Галичині.

— **Збори «Просвіти»** відбулися на початку квітня в Перемишлі. Було заслухано звіт з діяльності, далі було обрано

нову управу. Всі заходи соціалістичних демагогів внести за колот у систематичну роботу «Просвіти» покінчилися їх повним провалом. Селяне дали належну відповідь демагогам. («Діло» ч. 88).

— **Засуд укр. комуністів.** В Люблинському окружному суді застав дня 19 квітня присуд у процесі 23-х обвинувачених у приналежності до комуністичної партії Західньої України. Одного з обвинувачених засуджено на 6 літ тяжкої тюрми, 3 — на чотири роки, 2 — на п'ять років, решта по півтора роки й по року. Тільки 6 обвинувачених звільнено від кар і виби. («Новий Час» ч. 50).

Газетні звістки.

— **Великдень на Україні.** В Києві, Харькові та в інших містах совітського союзу великодні свята проходили надзвичайно урочисто, Церкви були переповнені, хоч більшовики старалися всіма силами заколотити святочний настрій. По селах відбулися численні бійки між селянами та комсомольцями, які вели протирелігійну пропаганду під церквами. В нар. комісаріяті радять тепер над тим, як покарати артистів, що відмовилися грати в страшу суботуна сцені, а натомість у той самий час пішли співати до церков. («Новий Час» ч. 50).

— **Чутки про війну.** «Красная Армія» повідомляє, що воляки червоної армії одержуть листи з укр. сел. та з козацьких районів, що в цих місцевостях поширено чутки про війну, підчас якої буде повалено совітський уряд. Преса твердить, що чутки ці поширюються «фулаками», які закликають людинств не засівати поля. На цьому тлі повстали певні труднощі для совітської влади щодо переведення аграрної реформи. Були випадки, коли селяне відмовлялися сідати на відведених для них поміщицьких землях, боячися, що в разі війни повернуться власники на свої землі. Совітські

інституції на Україні одержали розпорядження про поборювання і припинення всякого роду подібних чуток. («Укр. Нива». ч. 35).

— Переслідування торгівлі на Україні. Телеграфне агентство «Експрес» подає з Москви, що наслідком утисків сов. влади на Україні масово закриваються приватні крамниці та підприємства. В однім лише Київі оборот приватної торгівлі в 50.000.000 минулого року зменшився до 27.000.000 карб. («За Свободу». ч. 91).

— Скарги лежать пудами і роками. Секція РСІ Київської міської Ради влаштувала масове обслідування, перевірявши, як установи обслуговують широкі робітничі маси. На обслідуванні в центральному почтамті знайдено пуди скарг, які лежать без розгляду по 6-12 місяців. Так само багато скарг від платників податків у фінвідділі, що чекають на розгляд від 1 до 13 місяців. («Укр. Нива». ч. 36-37).

— Ростріл Волинського. 13 квітня Найвищий Суд України розглядав гучну справу начальника «центрального повстанського комітету України» Волинського. Його обвинувачувано в постійних ворожих вчинках проти совітської влади, починаючи з 1917 року. Але захоплено його було лише 15 червня 1927 року. Окружний суд засудив ого, «як особливо соціально загрозливу людину», до найвищої міри покарання — до рострілу. Найвищий суд цей вирок затвердив. («Комуніст» за 14.IV.1928 р.).

— Терор на Україні. «Рауль» ч. 2257 подає, що на Україні зараз лютує О ІПУ. Звіди проходять дуже тривожні вістки. Там працює спеціальна комісія О ІПУ, яка звернула особливу увагу на червоні військові частини, що несуть гарнізонну службу у прифронтовій зоні. Київ. Полтава

та Харьків так безбожно «переповнені» арештованими, що доводиться відправляти нові партії арештованих О ІПУ до Мінську, Смоленську та Пскова. Вузлові станції на Україні охороняються дуже пильно.

3 життя

укр. еміграції

В Чехії.

— Шевченкове свято в Українському Республік. - Демократичному Клубі. 29-го березня урочисто, як і що-року, відсвяткував Укр. Рес.-Демократичний Клуб роковини Шевченка. Але цього року замість традиційного концерту з рефератом в якійсь концертній залі, улаштував Клуб свято в більш інтимній обстановці і з більш інтимним програмом. У великій репрезентаційній залі отелю Граф, за білими уквітчаними столами зібралися члени і гості Клубу, разом 120 чоловік, за шклянкою товариського чаю. Виголошено було три реферативні промови: голови Клубу прсф. О. Лотоцького, професора Укр. Госп. Академії К. Мацієвича та поета Є. Маланюка. Чотирі поети — Олесь, Гомзин, Стефанович та Маланюк (за порядком їх виступу) прочитали свої спеціально на цей день написані вірші, присвячені Шевченкові, а потім і інші нові свої вірші (вірш хворого Стефановича прочитав Гр. Підгірний). Високозмістові реферати і прекрасні вірші, такі різні настроями, темпераментом й тенденціями, відповідно до індивідуальності кожного, зробили на слухачів як-найкраще враження. Артисти-співачки п-ні О. Мамонько (сопрано) та Д. Левицький (тенор) співали композиції Лисенка та інших музиків на слова Шевченка. А потім усі гуртом, за твердо уже встановленою традицією, заспівали «Заповіт». Настрій святочний, теплий, інтимний панував на святі.

— «Концерт слов'янських гостей». Під час ювілейного фестивалю «Союзу співацьких Т-в в ЧСР» відбувся 9-го квітня «концерт слов'янських гостей», як V-й концерт фестивалю, у великому помешканні Промислового Палацу на Виставці. На концерті виступали кілька хорів хорватських, репрезентативний хор польський, хор лужицько-сербських співацьких т-в, високошкільський російський хор «Архангельський» та український академічний хор в Празі під керівництвом пані П. Росічевич-Щуровської. Український хор співав гімни чеський, словацький та український, дві композиції — «Рік 1915» — модерна музика М. Вериківського (на слово О. Олеся), та «Сон» муз. К. Стеценка (на слова Грабовського) і дві народні мелодії — незрівняну песелму «Ой, зійшла зоря» з солістом баритонем М. Самойловичем та чудесну колядку «Ой, на гіронці». Прекрасне виконання викликало велике захоплення тисячної аудиторії і дуже прихильну оцінку чеської преси, яка особливо підкреслила незрівняну красу української народної пісні, «в якій має Україна перше місце в Слов'янстві». Отже, не вважаючи на всі несприятливі умови, український емігрантський студентський хор, виступивши на святі слов'янської пісні поруч з іншими хорами, що прибули спеціально для участі в святі, вийшов більше ніж «з честю». Познанська польська газета прямо зазначила, що найкраще співали українці, потім поляки, а решта значно слабше.

Окрім дуже гарного польського хору, під керівництвом проф. Рачковського, директора великопольського союзу, «кол певочих», добре співав один з хорів хорватських (дуже оригінальна мелодія), а також незле хор російський під орудою Густава Пехара.

Диригентам усіх хорів піднесено було Президією Союзу співацьких Т-в (що влаштував фестиваль) відзнаку, вінок та пам'ятний ювілейний збірник чеських пісень.

— Концерт на пам'

ять 100 роковин появи збірника укр. народних пісень М. Максимовича. Внаслідок великого успіху об'єднаного українського академічного хору на музичному фестивалю в Празі запрохано було хор Української Господарської Академії до Пшибраму, де місцеві просвітні організації чеські та т-во українських студентів місцевої Гірничної Академії «Каменярі» урядили урочистий концерт української пісні на користь чеського шкільництва на чужині. Програма складалася з 14 народних українських пісень, кантів та колядок, виконаних укр. хором під орудою пані Росічевич-Щуровської, музичних фрагментів «Плач Ярославни» (музика Лисенка, слова Максимовича) та одної арії з «Проданої нареченої» Сметани, виконаних пані О. Мамоцькою. Перед концертом виголосив реферат про українську пісню відомий празький професор д-р З. Несдлі. На концерт прибули спеціально представники музичного світу з Праги й Будейовиць (в тому числі й диригент з'єднаного 5000-го чеськословацького хору на фестивалю в Празі п. Орел). Концерт пройшов з великим художнім та моральним успіхом.

Другого дня хор відвідав місцеве кладовище, де поховано одного з основників т-ва «Каменярі» студента М. Шемердяка та проспівав над його могилою жалібно «Чуєш, брате мій». Спів зробив велике враження на товаришів небіжчика та присутнє численне чеське громадянство.

— Український Респ. Демократичний Клуб. 20-го квітня в помешканні Студ. Дому в Празі відбулися чергові збори Клубу. З докладом на тему «Українська політична думка» виступав Голова Клубу проф. Лютський. Чисельна аудиторія — члени Клубу і стороння публіка з великим зацікавленням виступала змістовний доклад, в якому референт яскраво показав, як ідея державності України переходить незмінно через усі стадії її історичного існування і завершується

в наші часи проголошенням цілковито незалежної суверенної України.

— Молоді націоналісти. 11 квітня ц. р. в Подєбрадах в ЧСР перший раз перед укр. колонією відбувся публічний виступ Проводу Українських Націоналістів, на якому лідери Проводу оглосили тези своєї організації. Головував на цьому вічі студент п. Сціборський (Подєбради), а промовляли інж. п. Андрієвський, студент п. Мартинець і третій п. Кожевників. Віче почасті нагадувало собою мітинг і початку революції в 1917 р. Загальний зміст промов Проводу приблизно такий. Старі політичні партії та діячі збанкрутували. Вони не створили самостійної держави. Ми не хочемо нічого спільного мати з ними, бо вони претендують на провід визвольним рухом і хочуть збудувати державу. Політичні партії не можуть цього зробити, бо, мовляв, мають програми з параграфами. Лише ми збудуємо (чи розбудуємо) власну державу, бо підходимо до цієї справи без параграфів і математики, але з почуттям та інстинктом. Політика є мистецтво, її не можна обмежувати певними правилами й законами...

Хто не з нами, той проти нас. Коли будь яка політична група хоче співпрацювати з нами, мусить безумовно підлягати Проводу націоналістів. Ми відкидаємо демократичні методи. Нас не вибирали, ми самі відчули своє посланництво й стали на чолі проводу...

Лише ми маємо чисті руки, а тому лише ми можемо подбати про честь нації... Ми маємо відвагу. Українська Центральна Рада не мала цієї відваги, а тому й не створила самостійної держави... IV Універсал виданий лише завдяки відвазі одного отамана...

Нас не багато, але ми сильні не кількістю, але якістю. І дійсно, Провід говорить таким тоном, ніби стоїть на чолі не пари десятків своїх членів, але, коли не всієї нації, то принаймні половини української еміграції.

Ми не політична партія, але організація. Інших аналогічних нам організацій нема. Певно так-кож і не було, бо, мовляв, ми виникли спонтанно. Своїх попередників в минувшині розвизкує української нації вони не указують та, як видно, мало цікавляться історією. Ніби вони не мали батьків і від них жадної духовної спадщини не перейняли. І коли перед нами не був біблійний хаос початку світа, то принаймні якась первісна країна, навіть далека від нашого степу, може з дикунами, малпами, з яких, поминаючи закони Дарвіна, спонтанно виникла нація, на чолі якої став Провід.

А по-за цим багато наївних і абсурдних тверджень, ширяння десь по-за хмарами, що особливо було помітно у п. інж. Андрієвського.

Інж. Андрієвський говорив так, як багато з нас говорило в час перебування в середній школі. Помітно, що це чесна і ідейна людина, яка захоплена модерною філософією і забула про математику, — основу свого безпосереднього фаху. Він дійсно захоплений ідеалістичним рухом серед нашої молоді і віддається йому з романтичним запалом. Цей дух бажаний, ми мусимо його вітати, бо війна і революція зробили молоді покоління занадто матеріалістичним. В сучасний мент молоді починає з болем переживати нещастя нашої нації і з великою любов'ю до батьківщини намагається лише почуттям та інстинктом найти шляхи до її визволення. А цих шляхів уява ідеаліста може створити безліч. Хай же вони самі шукають цих шляхів, хай викликають рух у головах, як зазначив один з членів Проводу, хай роблять помилки й учаться на них, в свій час вони найдуть правдивий шлях.

Зовсім інше — п. Кожевників. У нього виразно виявляються риси модерного отамана. Він хоче використати не тільки рух серед молоді, але й змусити старих ставитися до нього з респектом і прочитати їм нотацію. Ми свідомі своїх помилок, говорив він,

просимо — указуйте нам наші хиби. Але очевидно це не так. Коли п. доц. Мазепа зробив Проводу ряд зауважень, указуючи на абсурдність їх де-яких тез, то п. Кожевників самоупевнено тоном вельми досвідченого політика, користуючися своїм останнім словом, намагався знищити п. доц. Мазепу в очах своїх однодумців і натомісць розхвалив отамана Самосенка, у якого, мовляв, не було параграфів, але інстинкт та почуття. П. Кожевників не потрібно, щоб його вибирали. Він сам себе вибрав іа вождя нації. Він не потребує, щоб хтось санкціонував чистоту його рук. Він з гордістю заявляє, що лише у нього чисті руки і як би найшовся хтось з чистішими руками і таксю ж любов'ю до України, як у нього, він став би перед ним струнко. Але ми того, певно, не дочекаємося ніколи. Отамани минулої доби ніколи не ставали струнко один перед другим. Не зроблять цього і модерні сполтанні отоманчики. Спонтанне з'явлення цих отаманів є ознакою нашої нації. Можуть вони виникати і у довірливої молоді, як шумовіння у молодого квасу. Але як скоро вони з'являться, так же скоро й зникнуть.

Нічого страшного своїми помилками, особливо на еміграції, вони не нароблять. Що вони занадто й багато кричать? Хай кричать собі на здоров'я. Кожному вільно виявляти свою любов до батьківщини й бажання визволити її з-під влади окупантів. Лише не всі однаково це роблять. Одні скромно і непомітно працюють, а другі кричать. Кому ж і не покричати, як не молоді, а що-до праці, то нею volens-nolens керують і будуть керувати старші.

Правда, серед молодих націоналістів маються й поодинокі особи із старшого громадянства. Але вони серед молоді з різних причин. Одні зневірилися в старшому громадянстві і їм імponує молодечий запал. Другі заізлилися з національним пробудженням бо лише на еміграції наuczилися говорити по українськи, а тому їм

корисно мати «рух в головах» та навчитися у молоді цінити культуру своєї нації. Треті воліють хоч серед молоді бути першими ніж серед старших другими, але вони й там у свій час займуть відповідне їм місце.

Отже, *laisser faire — laisser passer.*

В. Прохода.

У Франції

— Шевченківське свято в Парижі. 28-го квітня в помешканні україно-кавказького клубу «Незалежність» було влаштовано прийняття з концертним відділом, присвяченим пам'яті Т. Шевченка. Було запрошено, крім членів української та кавказької колоній, багато чужинців, наших приятелів.

Вечір розпочався двома промовами про життя, творчість і значіння для сучасного моменту нашого національного ієнія; голова клубу п. М. Шумицький виголосив промову французькою мовою, а голова місцевої громади п. М. Ковальський — мовляв по українському. Далі п. Фернанд Мазад, відомий сучасний французький поет, прочитав декілька з своїх майстерних перекладів творів Шевченка, а громадський хор проспівав «Заповіт», який присутні прослухали стоючи.

Другу частину вечора складала сольові співи (п. О. Чехівський) деклямації (панна В. Косенко) та гра на бандурі п. В. Ємця, що мали великий успіх. Закінчився концерт національним гімном.

Після концерту організаційний комітет запросив присутніх на шклянку чаю. Гості в товариській бесіді залишилися в клубі до півночі години.

Треба з приємністю відмітити, що вчєір цей влаштували спільними силами представники клубу «Незалежність» та — Генеральної Ради Союзу Українських Емігрант-

ських Організацій, Об'єднаній Української Громади у Франції (Париж) та Товариства б. вояків Армії У.Н.Р. Можна лише вітати це єднання наших організації у Франції, як рівно ж і ту об'єд., нуючу роллю клубу «Незалежність», який дає можливість зустрічатися членам української та кавказької колонії і зближуватися з нашими французькими приятелями.

— Загальні збори українсько-кавказького клубу «Незалежність». 29-го квітня б. р. відбулися загальні збори клубу «Незалежність». Було прийнято кілька нових членів.

З огляду на певну неясність статуту, що до терміну, до якого має урядувати перша управа клубу, ця остання подалася була до демісії. Але загальні збори визнали, що стара управа має повноваження залишитися до 1-го січня 1929 року. Таким чином управі було висловлено повне довіря, і вона має на далі провадити свою працю.

— Шевченкове свято в Шалеті. В суботу 21 квітня Шалетська Громада святкувала Шевченкові роковини. Свято склалося з реферату, короткого концерту та вистави «Невольник». Добре зробили в порядки, що поруч з укр. промовою пояснили присутнім чужинцям франц. мовою значіння того дня для нас та ознайомили їх з життям нашого великого поета. Слід одмітити прекрасні співи хору під керуванням п. Ковгана. У виставі почувалося досвідчена режисерська рука, і треба віддати належне п. Логашному та артистам, які грою своєю залишили добре вражіння. По виставі гостей — і паризьких, і місцевих, — що завітали на свято, було запрошено на вечерю, що її видали на півтораста душ гостинні господарі. В теплій товариській бесіді непомітно линув час. Молодь його теж не гаяла, взявшись до танцю.

Шалетська Громада, одна з найкраще організованих та найміцніших, далі йде в своєму розвитку.

Її злютованість та внутрішня дисциплінованість виразно проступала у всій організації свята. Розвивається вона і економічно. Тепер обмірковують проєкт — поставити свій власний будинок, де б могли одбуватися збори, вистави то-що.

— З життя Т-ва б. вояків армії УНР у Франції. 4 березня б. р. відбулися Загальні Збори членів Т-ва. Управа Т-ва здавала звіт про свою діяльність за минулий рік та згідно статуту подала до демісії. Головою Загальних Зборів було обрано сотн. Гончарова, заступником сотн. Кульченко, секретарем сотн. Смогоржевського.

Голова Управи Т-ва відчитав звіт про діяльність Т-ва в минулому році, зміст якого в коротких рисах наступний:

Минулий рік життя Т-а — був роком організаційним. Праця Управи була скерована на: 1) об'єднання вояків, 2) культурно-освітню працю, 3) турботи про долю інвалідів та створення інвалідського фонду, 4) полегдження біжучих справ.

Що до 1-го, то Управа провадила його поступово. Управа рахувала, що кожний український вояк, який поділяє ідеологічну сторону статуту, та той кому дорогі традиції Армії У.Н.Р., кому дороги військові стяги, під котрими він борюва за волю України, мусить сам зголоситись до Т-ва. Так воно і сталося. З різних кутків в Франції відкликнулися вояки і вступили до Т-а.

Для поширення ідеї Т-ва Управа встановила зв'язок не тільки зі всіма українськими аналогічними організаціями, алеж і з іншими. Як висновок можна сказати, що Т-во стоїть на твердому ґрунті і має успіх серед вояків.

Що до пункту 2-го, а саме культурно-освітньої праці; то тут Управа поставила собі два завдання: а) видання свого органу та б) по-

стачання своїх членів літературою та інформаціями.

Для здійснення цього завдання був виданий перший номер журналу «Військова Справа», який був дуже добре прийнятий вояками та різними українськими організаціями та пресою. Журнал весь розпроданий. Що до постачання своїх членів літературою, то заходами Управи Т-ва придбано було для бібліотеки ім. С. Петлюри на 1000 франків військових книжок. За останні 6 місяців членами Т-ва було прочитано до 120 книжок, головним чином ці книжки читалися членами Т-ва, що мешкають поза межами Парижу.

Що до інформації, то Управа Т-ва мала до 500 листувань. Така кількість листувань свідчить про жвавий обмін думок, який існує поміж членами Т-ва та Управою.

Що до інвалідської справи, то Управа Т-ва весь час занята питанням, як допомогти нашим інвалідам не тільки сучасним, але ж і майбутнім. Сили наших вояків виснажуються, багато серед них не мають того здоров'я, яке потрібне для праці, крім цього, серед вояків є багато осіб, що втратили свою працездатність вже під час самої праці. Проходять роки на вигнанні, здоров'я людей підупадає і певно прийде такий час, коли багато з них будуть потребувати допомоги. Зараз вояки ще працюють, мають сили, але ж з часом справа інвалідська повстане ще поважніше.

Ось турбота про такий стан наших інвалідів примусила Управу Т-ва поважно подумати над цим. Вже кілька осіб зверталось до Т-ва з проханням допомоги. Тому Управа Т-ва вживає всіх заходів, аби збільшити інвалідський фонд. Зараз ми маємо в інвалідському фондові 1091 франк. Ця сума невеличка, але ж ми маємо на увазі і готовимось до поширення цього фонду шляхом влаштування лотерей, збіркою добровільних пожертв, влаштуванням вечірок, звязком з польськими та французькими інвалідами. Наша конечна мета — створити притулок для інвалідів в той чи інший спосіб, і ми певні, що при енергійній

праці, зробити це нам вдасться. Управа поважно трактує цю справу і буде робити все для її здійснення.

Нарешті що до поладження біжучих справ. Ці справи ріжних категорій. Тут є справи влаштування вечірок, докладів, рефератів, психорони та инше. За рік свого існування Управа Т-ва поладила багато справ біжучих. Далі справа з членськими картками, печаткою і відповідями на ріжні запитання з боку членів.

Каса. До каси Т-ва з 21 травня 1927 року по 29 лютого 1928 року включно прибуло 4302 франки 50 сант. (включаючи членські внески, добровільні пожертви та инше) З них ієвалідський фонд 1116 франків.

Видатки: 2848 франків (включаючи видання журналу, канцелярію та инше).

Майбутнім завданням Товариства та його працею буде справа поширення культурно-освітньої праці серед членів Т-ва на місцях їх скупчення шляхом командировання членів Управи для безпосереднього побачення з вояками та влаштування докладів та інформацій. Ця праця майбутньої Управи Т-ва є найголовнішою. Видання журналу «Військова Справа» продовжувати. Крім журналу Управа має на меті видавати інформаційний Листок з життя Т-ва. Найбільше зусиль треба направити на поладження інвалідської справи, бо вона є найбільш некуча. Необхідне побільшення Інвалідського фонду, навязання тісного контакту з французькими відповідними організаціями та влаштування притулку для інвалідів. Треба підкреслити, що ця праця з досвіду минулого вимагає часу, поступовости та настирливости.

Загальні Збори одобрили діяльність Управи Т-ва і приступили до виборів нової Управи. Одногосно Головою Управи обрано Генерала Удовиченко, в члені Управи: сотн. Гончарова — секретар журналу, сотн. Смогоржевський — секретар Управи, військ. суд. Рудичів — скарбник та сотн. Золотаренко — культурно-освіт-

ня праця. На цьому збори зачине-
но.

Від Т-ва б. Вояків Армії УНР.

5 травня 1920 року, — день, коли дві українських армії з'єдналися в районі Ямпольа на Поділлі. В життю української армії, а також нашої визвольної боротьби, це день історичний. В 1919 році, коли українська армія, знесилена в нерівній боротьбі, була майже на передодні повного знищення, рештки її продерлися крізь ворожий фронт в запліля його і під проводом ген. Омеляновича-Павленка провадили дальшу боротьбу. 5 травня 1920 р., після 6-місячного тяжкого походу, ця армія з'єдналася з другою частиною української армії (3 Зал. дивізія), що вже стояла в той час на польсько-українському фронті.

Управа Т-ва б. вояків армії У.Н.Р. бажачучи відзначити цей день, прохає кожного українця взяти на себе ініціативу відсвяткувати його в своїй колонії в спосіб, який буде зручним (реферат, концерт, вистава, бал та інш.) Наколи б тяжко було скласти відповідний реферат, то Управа Т-ва надішле вже складений. В цей день необхідно перевести збірку пожертв для влаштування притулку для наших інвалідів, перебуваючих у Франції. Бажано було б для цього запросити українських жінок, чуже серце яких не відмовить нам в святому ділі помочі інвалідам не тільки війни, але ж і праці. Уп-

рава Т-ва, з свого боку, може надіслати кілька річей для влаштування амер. лотереї та відповідні значки для продажу.

12 травня, в Парижі на користь наших інвалідів івдбудеться концерт-баль. 5 травня в день з'єднання армії, в помешканню українсько-кавк. клубу «Незалежність» буде прочитано публічний реферат на тему: «Збройна боротьба Української Армії».

Управа Т-ва сподівається, що кожний громадянин щиро поставиться до цієї пропозиції та прикляде всі зусилля, аби день 5 травня був в кожній колонії в належний спосіб відзначений та що б справа збірки пожертв на інвалідів була переведена.

Голова :

О. Удовиченко (-)
ген-штабу ген. хорулиций.

Секретарь —

С. Смогоржевський
сотник

В Туреччині.

— В Царьгороді. Нашу Громаду спіткала неволя. Нашого голову Громади (голову Полтавського земляцтва) п. Зоя-Кравченка без вказання підстав турецький уряд вислав за межі Туреччини. п. Зоя-Кравченко виїздить тим часом до Білгороду в Югославії. Громадянство знає, чий рун це робота.

До українського громадянства.

Цей день, день закінчення героїчного зимового походу та з'єднання українських військ, — ми найліпше вшануємо, коли не забудемо наших вояків — інвалідів, та кожний з нас по мірі сил допоможе їм. В цей день хай кожний з ширих українських патріотів внесе свою лепту на фонд інвалідів, заснований при Товаристві бувших Вояків Армії УНР, мета якого влаштувати притулок. Особливо в цій справі може допомогти українське жіноцтво. Ви, жінки й дівчата України, хіба ви зможете байдуже поставитися до страждань українського лицаря-інваліда? Ви своїм чулим серцем зрозумієте, що треба зробити, щоб виконати свій обов'язок що-до наших інвалідів, так, як вони зуміли виконати свій обов'язок на полях боїв перед батьківщиною — Україною. Всі пожертви просимо надсилати на ім'я скарбника т-ва б. вояків Армії УНР. п. Рудичева. 42. Rue Denfert Rochereau. Paris V.

Товариство б. вояків Армії У Н Р.

В неділю 6 травня с. р. о 8 год. увечері в помешканні клубу «Незалежність» відбудеться лекція Ген. М. Капустянського на тему «Наша збройна боротьба 1917-1920 р.р.» Вхід вільний.

З м і с т.

— Париж, неділя, 6 травня 1928 року — ст. 1. xxx — ст. 2. О Чернявський Зімовий похід — ст. 3. Р. С. Наше минуле для майбутнього — ст. 8. З. М. Лист із Праги — ст. 10. Є. Г. Лист із Подєбрадів — ст. 12. Лист із України — ст. 15. O b s e r v a t o r. З міжнародного життя — ст. 15. З преси — ст. 18. Х р о н і к а. З Великої України — ст. 21. На Українських землях — ст. 23. Газетні звістки — ст. 24. З життя укр. еміграції: в Чехії — ст. 25. У Франції — ст. 28. В Туреччині — ст. 31. Від Т-ва б. вояків Армії УНР — ст. 31

На користь інвалідів

Управа Т-ва б. вояків армії УНР улаштує 12 травня с. р. о 8,30 веч. в Salons Jean Goujon, 8, rue Jean Goujon, Paris (VIII)

КОНЦЕРТ-БАЛЬ

Білети можна набувати: 1. у скарбника Т-ва п. Рудичева, 42, Rue Denfert-Rochereau, Paris (V), 2. у адміністратора Українсько-Кієвського Клубу «Незалежність» п. Чорного-Лучко, 21, Rue de l'Odéon Paris (VI) і в день концерта при вступі.

Білети по 25 і по 10 фр.

УПРАВА Т-ВА.

Редакція і Адміністрація: 42, rue Denfert-Rochereau, Paris V.
Поштова адреса: «Le Trident» (Tryzoub). Boîte post. № 15. Paris XIII.
Педагує—Комітет. Адміністратор: Іл. Коєешю

Le Gérant: M-me A. Perdrizet.